

Toespraak tot de Belgische bisschoppen

tijdens hun bezoek Ad Limina

Meneer de kardinaal

Geliefde broeders in het episcopaat

1. Het verheugt me zeer u die belast zijt met de leiding van het volk Gods in België, hier in het huis van Petrus' opvolger te ontvangen. Uw aanwezigheid herinnert me aan mijn reis naar uw land in juni 1995 naar aanleiding van de zaligverklaring van een van uw landgenoten, pater Damiaan De Veuster. Hij is een markante geestelijke persoonlijkheid en een voorbeeldig getuige van de liefdevolle zorg voor de zieken. Ik dank kardinaal Godfried Danneels, de voorzitter van uw Bisschoppenconferentie voor zijn hartelijke woorden en wil hem graag mijn hartelijke wensen overmaken ter gelegenheid van zijn feestdag.

U bent naar Rome gekomen voor uw bezoek aan het graf van de apostelen om licht en steun te vinden voor uw bisschoppelijke opdracht om 'het lichaam van Christus op te bouwen' (Ef 4,12) in gemeenschap met de universele kerk, en om weer moed te vinden om uw medewerkers, priesters en diakens, alsook het hele volk van God te leiden, te bemoedigen en in hun hoop te bevestigen.

2. In uw vijfjaarlijkse verslagen informeert u me over de verschillende initiatieven die in uw bisdommen worden genomen in het vooruitzicht van het grote Jubeljaar; ze betekenen een nieuwe advent voor de kerk. Ik verheug me over de ontvangst die ze bij de gelovigen hebben gevonden en over de dynamiek die ze teweegbrengen in de christelijke gemeenschappen. Het is een tastbaar teken van de geestelijke honger van de gelovigen, van hun vurig verlangen om het mysterie van de heilige

Drie-eenheid op een vernieuwde wijze te ontdekken, ervan te leven en er de getuigen van te zijn in hun dagelijks leven.

Op de vooravond van het tweede voorbereidingsjaar op het grote Jubeljaar vraag ik de heilige Geest u te verlichten en u te steunen in uw bediening. Als herders dient u uw priesters te bemoedigen in hun zending door hen nabij te zijn, door ze moed te geven en hen te steunen, opdat ze het evangelie blijven verkondigen in de taken die hun zijn toevertrouwd en onverdroten het voorbeeld blijven geven van een waarachtig gebedsleven en van een levenswijze die overeenstemt met hun engagement. Het behoort ook tot uw opdracht om met respect voor de personen en met de vereiste discretie bepaalde gedragingen door aanhoudende aanmaningen te corrigeren en moreel afwijkende situaties te herstellen, opdat niemand aanstoot zou geven aan zijn broeders en opdat geen van

allen verloren zou gaan. Ik heb daar al op gewezen in een brief van 11 juni 1993 aan de Amerikaanse bisschoppen die het hoofd moesten bieden aan maatschappelijke problemen die ook bij u voorkomen.¹

3. Ik juich de belangrijke inspanningen toe die in uw bisdommen worden geleverd voor een krachtiger catechese van de kinderen en de jongeren; u beschouwt ze echt als een pastorale prioriteit. De houding van talrijke jongeren tijdens de recente *Wereldjongerendagen* zou voor u een aanleiding kunnen zijn om die pastoraal nog intenser te maken, vooral door een nog diepgaander geestelijke en godsdienstige vorming. Dat laatste is inderdaad een van de wezenlijke terreinen en een sluitsteen van de evangeliseringsopdracht van de kerk, zoals recent nog werd onderstreept in het *Directorium voor de Catechese* van de *Congregatie voor de Clerus*.² Dat document is een kostbaar instrument en een leidraad; het komt erg gelegen als herinnering aan het feit dat Christus en zijn boodschap het centrum zijn van elk geloofsonderricht. De bediening van de catechese moet dus een uitgelezen plaats krijgen in de zending van heel de christelijke gemeenschap. Ze vereist de medewerking van ouders, priesters, godgewijde personen en gelovigen onder de verantwoordelijkheid van de bisschop. Degenen die de taak van catechist op zich nemen, moeten een aangepaste vorming krijgen.

Ik waardeer ook de aandacht die u besteedt aan de theologische en morele vorming van de leken door middel van publicaties en verschillende vormingsinitiatieven in uw bisdommen. U begeleidt die vorming door een initiatie in het gebed en de liturgie, opdat het ontdekken van Christus niet enkel het verstand zou raken maar ook de wil en het gevoel, en bijgevolg zijn invloed zou hebben op het dagelijks leven. Uw recente verklaring *Op de adem van de Geest naar het jaar 2000* is een geschikte herinnering voor de gelovigen aan het feit dat de hoop een gave is van de Geest, gegrondvest op Gods trouw; een gave waarom wij onophoudelijk moeten vragen. Door hun sacramenteel

leven en door mee te werken aan de kerkelijke gemeenschap ontvangen de christenen talrijke vruchten van de Geest. Door zich te verdiepen in het christelijk mysterie en door een waarachtig geestelijk leven vindt men de veerkracht om actief mee te werken aan de evangeliseringsopdracht van de kerk en op een specifieke manier bij te dragen tot de ontwikkeling van de burgerlijke samenleving. In het licht van het evangelie en van de sociale leer van de kerk behoort het tot de roeping van de leken bij te dragen tot het algemeen welzijn door hun inzet binnen 'de tijdelijke orde'; samen met hun landgenoten dienen ze fundamentele beginselen betreffende het doel van de schepping en het leven in de wereld, alsook de morele waarden te bevorderen.³

Ik moedig u bijzonder aan om de jeugdpastoraal te ontwikkelen en ervoor te zorgen daar priesters voor te benoemen die in staat zijn de jongeren te begeleiden met de fijngevoeligheid die nodig is voor wezens die hun persoonlijkheid nog aan het opbouwen zijn. Dat is belangrijk opdat zij Christus zouden kunnen ontdekken en de problemen van de moderne samenleving sereen onder ogen kunnen zien. Ik verheug me ook over de vernieuwde inzet van catechisten, ouders, godsdienstleraren en andere leerkrachten die zorg dragen voor de godsdienstige opvoeding op school en in de parochies. We moeten ons ook verheugen over de veerkracht van verschillende bewegingen die de jeugd activiteiten voorstellen waardoor ze de christelijke waarden en een geestelijke levenshouding kunnen ontdekken en beleven.

4. U hebt me uw bezorgdheid onder woorden gebracht over de toenemende daling van het aantal priesters en over de zware taken die zij op dit ogenblik hebben te vervullen, soms tot het uiterste van hun krachten en op ver gevorderde leeftijd. Ik ken de pijnlijke omstandigheden waarin zij leven. Ik waardeer hun toewijding, hun volharding en hun trouw en nodig hen uit de hoop te bewaren. Dat ze kracht blijven putten in het persoonlijk gebed en in de liturgie, vooral in de viering van de eucharistie, om gelijkvormig te worden

1. Vgl. *La Documentation catholique* 90 (1993), blz. 702-703; 1 Kor 10,32; 2 Kor 6,3; *Wetboek van Canoniek Recht*, can. 1044, par. 2; 1395.

2. Het *Directorium voor de Catechese* verschijnt dit voorjaar in *Kerkelijke documentatie*.

3. Vgl. Tweede Vaticaans Concilie, Decreet over het lekenapostolaat, *Apostolicam actuositatem*, 7.

aan Christus van wie ze de levende iconen zijn. Kracht om dienaars te zijn van het evangelie en om aan de mensen te laten zien dat het godgewijde celibaat een bron is van diepe vreugde en van innerlijk evenwicht. Zoals u het reeds heeft gedaan, behoort het tot uw taak zorg te dragen voor de kwaliteit van hun materieel leven en hun aandacht te vestigen op het bewaren van een juiste harmonie tussen hun geestelijk leven, hun pastorale activiteit, hun vrije tijd en hun vriendschapsrelaties.

Anderzijds is het belangrijk al datgene aan te moedigen wat de eenheid en de broederlijkheid onder de priesters kan versterken, want “het priestercollege is aan de bisschop gegeven als de snaren op een harp”.⁴ De priesters zijn met hun medebroeders verenigd “door de band van de liefde, gebed en algehele samenwerking”.⁵ Bijgevolg dienen de onderlinge betrekkingen het stempel dragen van vriendschap en aandacht voor elkaar. De jongeren verwachten daarbij steun in de beginperiode van hun bediening en bij hun eerste verantwoordelijkheden, terwijl de ouderen hun ervaring kunnen meedelen. Dat alles wordt bevorderd door retraites en theologische studiedagen die de geestelijkheid haar geheel worden aangeboden, zodat het onderricht dat zij geven degelijker zou zijn en een preciezer antwoord kan geven op de vragen van onze tijdgenoten. Bemoedig de priesters en de diakens in mijn naam en verzeker hen van mijn gebed, vooral hen die ziek zijn of moeilijkheden ondervinden in hun werk. Breng ook mijn beste groeten over aan de leden van de instituten voor godgewijd leven die ondanks het gebrek aan roepingen hun opdrachten blijven vervullen ten koste van zware inspanningen maar uit liefde voor Christus en zijn kerk. Ik wens hun toe dat ze de middelen vinden om hun krachten te bundelen en hun spiritualiteit over te dragen op leken die met hen samenwerken, iets wat ze nu al doen.

5. U hebt besloten om in ieder bisdom een grootseminarie te handhaven, een wezenlijke en centrale instelling die deelt in de zichtbaarheid van de kerk en haar apostolische dynamiek. Het is een moedige keuze die laat zien dat u aan-

zienlijke aandacht besteedt aan de vorming van de toekomstige priesters, en ook de zorg voor een goede onderscheiding. Dankzij die nabijheid kunnen jonge mannen hun vertrouwelijke relatie met en hun kinderlijke gehoorzaamheid aan hun bisschop bevestigen, en de realiteit in een diocees leren kennen, waarin zij uiteindelijk zullen gaan leven. Wat de vorming betreft, is het raadzaam om meteen de juiste intentie van de priesterkandidaten en de voldoende mate van rijpheid bij hen na te gaan, en om hen te helpen hun persoonlijkheid te structureren.⁶ Daarom zou het nadelig zijn voor de jonge mannen om zelf hun plaats en vorming te kiezen, volgens de criteria die gebonden zijn aan hun subjectiviteit, hun gevoeligheden en hun levensgeschiedenis. Dat kan het onderscheidingsvermogen beperken en de dimensie van dienstbaarheid die het priesterlijke dienstwerk vereist, verzwakken. Ik waardeer de aandacht die u aan het filosofisch en theologisch onderwijs besteedt, alsmede aan de spirituele vooruitgang van de toekomstige priesters, waarbij u professoren en geestelijke leidsmannen uitkiest die speciaal voor dit delicate dienstwerk zijn toegerust.

De aanwezigheid van een seminarie is ook een gelegenheid voor alle gelovigen om degenen die hun herders zullen worden, nabij te zijn en hen te steunen door hun broederlijk gebed. Alle christenen, en onder hen de ouders, moeten zich erop toelagen roepingen tot het priesterschap of het religieuze leven, te begeleiden. In deze geest verheug ik mij over het nieuwe elan dat u aan de verschillende *Roepingendiensten* hebt willen geven.

6. De huidige situatie heeft u ertoe gebracht de parochies te reorganiseren en te herstructureren, rekening houdend met de mogelijkheden die u ter beschikking staan, en met de pastorale noden. De parochie is niet zomaar een vereniging. Zij is een teken van de zichtbaarheid van de kerk en een haard waarin de *communio* tussen alle leden van de gemeenschap tot uitdrukking wordt gebracht. Zij is de basiseenheid die zich moet verzekeren van de belangrijke ambten van de kerkelijke

4. Ignatius van Antiochië, Brief aan de Efeziërs.

5. Vgl. Tweede Vaticaans Concilie, Decreet over het ambt en het leven van de priesters, *Presbyterorum ordinis*, 8.

6. Vgl. Johannes Paulus II, postsynodale apostolische Exhortatie *Pastores debet vobis* (25 maart 1992), 62.

zending, maar die daarom een zekere capaciteit van levende krachten moet bezitten. Het is derhalve van belang dat deze reorganisaties rekening houden met het aantal gelovigen, met de mogelijkheid om de verschillende onontbeerlijke pastorale diensten te garanderen en met het netwerk van mensen dat een deel van haar vitaliteit ontleent aan de zondagse liturgie en aan de activiteiten van de parochie.

7. In uw rapporten brengt u uw ongerustheid en dat van een belangrijk deel van de Belgen tot uitdrukking over de ontwikkelingen in de maatschappij. U benadrukt de groei van de verschijnselen van armoede, die verbonden zijn aan de economische conjunctuur en aan de toename van de werkloosheid, en die een toename van alle vormen van misdaad voortbrengen en de verleiding om aan de toekomst te wanhopen. U stelt ook de vervlakking van de morele waarden vast, die aan de basis liggen van een geordend persoonlijk leven, van de onderlinge relaties tussen uw medeburgers, van de noodzakelijke solidariteit binnen de nationale gemeenschap, en van de leiding van de *res publica*. De kerk moet aandacht hebben voor alle mensen, in het bijzonder voor hen die aan de rand van de maatschappij leven. Ik spoor daarom de christenen aan om zich altijd meer in dienst van hun broeders en zusters te stellen, en om attent te zijn op de noodzaak van een rechtvaardige bijstand aan ieder, door een inzet op alle terreinen van het leven in de maatschappij, met een grote zin voor rechtschapenheid die eigen moet zijn aan eenieder die geroepen is om deel te nemen aan het beheer van het algemeen goed. Een dergelijke gang van zaken zal er ongetwijfeld toe bijdragen om het vertrouwen van uw landgenoten in de nationale instellingen meer en meer te bevestigen.

De kerk dient er ook onvermoeibaar aan te blijven herinneren dat ieder mens beschermd moet worden, in het bijzonder de kinderen, die juist omdat zij kwetsbaar en weerloos zijn, vaak het doelwit zijn van ontaarde volwassenen die jonge kinderen ernstig en duurzaam schenden om vrij spel te kunnen geven aan hun lusten. Op dit moment denk ik

in het bijzonder aan de gezinnen die recentelijk getroffen zijn door misdadige gedragingen waarvan hun kinderen het slachtoffer geworden zijn. Geef hun de verzekering dat de paus met hen verbonden is door het gebed, en dat hij zeer gevoelig is geweest voor de grote moed waarvan zij blijk hebben gegeven in hun smart, terwijl al hun landgenoten tot een diepgaande morele herleving en tot vergeving worden uitgenodigd.

8. De toekomst van de maatschappij plaatst al onze tijdgenoten voor een grote uitdaging op het ethische vlak; daarom is het passend om een aanzet te geven tot een hernieuwde morele bezinning die aan eenieder elementen aanreikt voor onderscheiding, voor het oordeel over de morele juistheid van een daad, en voor een rechtschapen levenshouding.

In die zin waardeer ik de krachtige en moedige uitspraken van de bisschoppen, die de aandacht van de gelovigen en van het gehele Belgische volk hebben getrokken op de noodzaak van het respect voor de intrinsieke waardigheid van het menselijke leven, vanaf de bevruchting tot aan de natuurlijke dood. In ieder land heeft de kerk de plicht om de stem van de zwaksten te laten horen en om te pas en te onpas de morele waarden voor te houden die geen enkele wet straffeloos terzijde kan schuiven. Aan de andere kant, ook al identificeert de kerk zich op geen enkele wijze met de politieke gemeenschap die zij respecteert, herinnert zij hen die een wettige dienst aan het volk vervullen en al onze tijdgenoten herhaaldelijk aan dat wat ten grondslag ligt aan het handelen van individu en gemeenschap, en aan dat wat in tegenstelling daarmee, de mens en de mensheid ernstig schade doet. Inderdaad, “met het uitoefenen van gezag beoogt men een juiste hiërarchie van waarden zichtbaar te maken, om zo ieders vrijheid en verantwoordelijkheid te bevorderen” en met het oog op het algemeen goed.⁷

9. Geliefde broeders in het bisschopsambt, aan het einde van onze ontmoeting vraag ik u mijn hartelijke groeten over te maken aan de priesters, diakens, kloosterlingen en leken in uw

7. *Katechismus van de katholieke kerk*, 2236.

parochies. Verzekeer hen van mijn gebed opdat ze in de moeilijke omstandigheden van vandaag de hoop niet zouden verliezen en opdat de heilige Geest allen tot moedige en profetische daden zou aansporen, die voor uw broeders en zusters een uitmuntend teken zullen zijn van het heil dat Christus heeft gebracht, en van de bekering die Hij in de harten bewerkt. Ik beveel u aan in de

voorspraak van de heiligen van uw land en geef u en de leden van het volk Gods dat aan uw pastorale zorg is toevertrouwd, graag de apostolische zegen.

Vaticaan, 7 november 1997.

JOHANNES PAULUS II